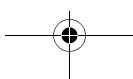
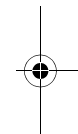
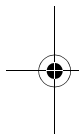
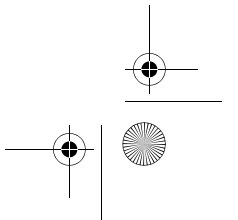
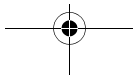
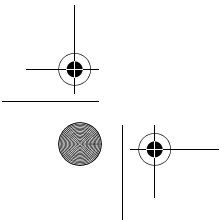
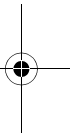
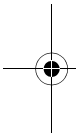
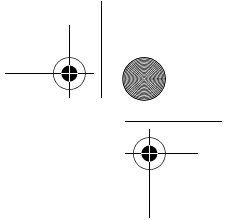
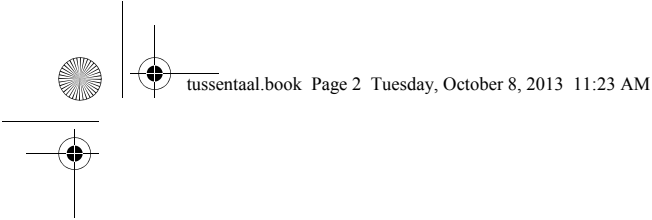
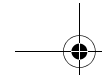

Tussentaal

Over de talige ruimte tussen dialect en standaardtaal in Vlaanderen

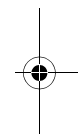
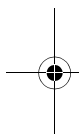

Tussentaal

Over de talige ruimte tussen dialect en standaardtaal in Vlaanderen

JOHAN DE CALUWE, STEVEN DELARUE,
ANNE-SOPHIE GHYSELEN & CHLOÉ LYBAERT (RED.)

ACADEMIA PRESS

*Dit is een coproductie van Studia Germanica Gandensia (Libri) en
Spiegel Historiael, het jaarboek van de Bond van Gentse Germanisten*

© Academia Press
Eekhout 2
9000 Gent
Tel. 09/233 80 88 Fax 09/233 14 09
Info@academiapress.be www.academiapress.be

Johan De Caluwe, Steven Delarue, Anne-Sophie Ghyselen & Chloé Lybaert (red.)
Tussentaal. Over de talige ruimte tussen dialect en standaardtaal in Vlaanderen
Gent, Academia Press, 2013, ### pp.

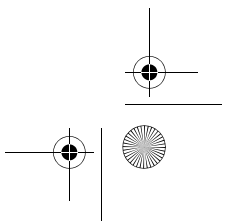
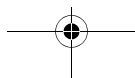
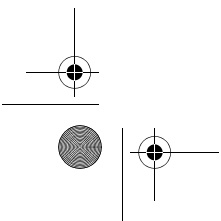
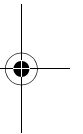
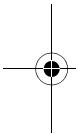
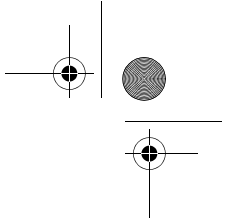
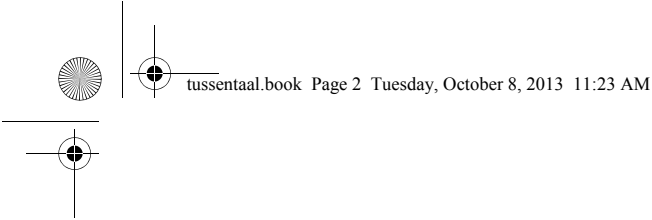
Opmaak: proxessmaes.be

ISBN: 978 90 382 ##### #
D/2013/4804/###
NUR1 611
U #####

*Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of vermenigvuldigd door middel van druk,
fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.*

Inhoudsopgave

INLEIDING	3
JOHAN DE CALUWE, STEVEN DELARUE, ANNE-SOPHIE GHYSELEN & CHLOÉ LYBAERT	
MASTERSCRIPTIES OVER TUSSENTAAL – UNIVERSITEIT GENT	13
“IK DENK ZO ALTIJD EEN BEETJE AAN DA TUSSENTAALTJE OP TV!”	21
<i>Perceptie van taalvariatie bij leerkrachten Nederlands in West-Vlaanderen</i>	
JOLIEN DEMEYERE	
TUSSENTAAL IN TV-PROGRAMMA’S	35
LYNN PRIEELS	
TUSSEN TAAL EN TUSSENTAAL	51
<i>De attitudes van leerlingen in het lager en middelbaar onderwijs tegenover talige variatie in Vlaanderen</i>	
KIRSTEN ROSIERS	
SOCIOLINGUISTISCHE MONITORING BIJ VLAAMSE KINDEREN EN ADOLESCENTEN: EEN ATTITUDINEEL MIXED-GUISEONDERZOEK	67
JOLIEN TOYE	
DE CONCEPTUALISATIE VAN ‘TUSSENTAAL’	81
<i>Een onderzoek naar het taalrepertoire van kinderen in de jeugdbeweging</i>	
INGE VAN LANCKER	
(TUSSEN)TAALGEBRUIK EN CODESWITCHING IN VLAAMSE RADIOSPOTS ...	95
EVELIEN YDE	

Inleiding

JOHAN DE CALUWE, STEVEN DELARUE, ANNE-SOPHIE GHYSELEN &
CHLOÉ LYBAERT

Tussentaal is als concept op de linguïstische kaart gezet vanaf eind jaren 80 van de vorige eeuw, met de introductie van benamingen als *Verkavelingsvlaams* (Van Istendael 1989), *Schoon Vlaams* (Goossens 2000), *soap-Vlaams* (Geeraerts 1999) en natuurlijk ook de term *tussentaal* zelf. De term *tussentaal* wordt aan Gentse taalkundigen toegeschreven (cf. Goossens 2000: 6), en inderdaad, onder andere Taeldeman (1992) heeft de term breed geïntroduceerd, maar de term heeft een langere voorgeschiedenis. *Tussentaal* wordt immers al langer gebruikt in de context van vreemdetaalverwerving. Wanneer iemand een vreemde taal probeert te spreken, maar zowel in de uitspraak als in het lexicon of de morfosyntaxis veel interferentie laat zien van de moedertaal, wordt van een tussentaal gesproken. Die tussentaal wordt dan beschouwd als een transitieverschijnsel, een bijna onvermijdelijke fase in de doorgroei naar de volwaardige(r) beheersing van een vreemde taal.

Op analoge wijze is men van (een) tussentaal gaan spreken in de context van het standaardiseringsoffensief in Vlaanderen, in de tweede helft van de vorige eeuw. De meeste Vlamingen waren toen van huis uit dialectsprekers, en het was de bedoeling dat ze op school en via de media de nieuwe, vreemde (want Noord-Nederlandse) standaardtaal zouden verwerven. Ook dat proces ging onvermijdelijk gepaard met transitieverschijnselen, met name de interferentie van dialectkenmerken in de poging tot standaardtaal van zovele welmenende Vlamingen (De Caluwe 2012). Zo rapporteren Verbruggen, Stroobants en Rymenans (1985) over het taalgebruik in drie basisscholen uit het Antwerpse:

De leerkracht hanteert overwegend een tussentaalvariëteit. Bij het aanbrengen van nieuwe leerstof gebruikt hij meestal AN. Nochtans is hier

sprake van een sterke dialectinterferentie in de standaardtaalvariëteit die hij hanteert. (1985: 112)

[...]

De leerlingen gebruiken een tussentaal (AN met sterke dialectinterferentie). (1985: 13)

Typisch voor tussentaal is dat sprekers de echte dialectklanken en de echte dialectwoorden achterwege laten. Dat zijn elementen die blijkbaar makkelijk te onderdrukken zijn. Traditioneel gaat men ervan uit dat die kenmerken ook een grote saillantie zouden hebben, waarmee bedoeld wordt dat ze onmiddellijk opvallen in het eigen dialect en in dat van anderen. Hoewel het verband tussen saillantie en stilistische stabiliteit bediscussieerbaar is (zie Ghyselen 2011), staat het vast dat sommige kenmerken veel minder makkelijk onderdrukbaar blijken en dus ook vaak in geïntendeerde standaardtaal of tussentaal verschijnen. We noemen er een paar:

- * diminuering op *-je* of *-ke*: zegt iemand bijvoorbeeld *fietsje* of *fietske*?
- * *je*-systeem of *ge*-systeem, met *u(w)* als objects- resp. bezitsvorm: zegt iemand *Je gaat je trein* missen of *Ge gaat uw trein* missen?
- * al dan niet verbuiging van lidwoorden, bezittelijke en aanwijzende voornaamwoorden, en adjectieven: zegt iemand *een grote hond* of *ne groten (h)ond*?
- * al dan niet gebruik van een “redundant” *dat* bij voegwoorden en voornaamwoorden: zegt iemand *Ik weet niet of hij komt* of *Ik weet niet of dat hij komt*?

Er zijn heel wat meer kenmerken te noemen die (al dan niet typisch) tussentalig zijn, maar die komen nog uitgebreid aan bod in de verschillende artikelen in dit themanummer.

Over de status van die kenmerken is het laatste woord nog lang niet gezegd. Zo is het gebruikelijk om tal van fonologische (deletie)verschijnselen te bestempelen als typisch tussentalig, bijv.

- * h-deletie en t-deletie: *ik (h)eb (h)em da(t) nie(t) gezegd*

Uit onderzoek weten we intussen dat die deleties ook zeer vaak voorkomen in de informele standaardtaal van Vlamingen. Alleen in het formele/formeelste Nederlands gaan Vlamingen bewust letten op de realisatie van al die *h*'s en *t*'s. Dat wijst erop dat die fonologische (deletie)verschijnselen niet zozeer tussentalig zijn, maar gewoon typisch zijn voor informele gesproken taal in Vlaanderen: ze zijn volkomen natuurlijk in dialect, informele standaardtaal, en dus ook in tussentaal.

INLEIDING

Tussentaal, als ‘een mengvorm tussen dialect en standaardtaal’, is dus volstrekt niet nieuw als talig verschijnsel. Zodra Vlamingen met een dialectachtergrond geprobeerd hebben om standaardtaal te spreken, zal het resultaat veelal iets tussentaligs zijn geweest. Dat geldt voor de onderwijzer in de jaren 30 van de vorige eeuw, net zo goed als voor de ouders en grootouders in de jaren 60, die mede onder invloed van de ABN-campagnes geprobeerd hebben het dialect als thuistaal en taal van de opvoeding te vervangen door de gewenste variëteit, de (Noord-)Nederlandse standaardtaal. Door een schromelijk gebrek aan kennis van en vertrouwdheid met die variëteit, zijn al die Vlamingen in de praktijk uiteraard veeleer tussentalig dan standaardtalig gaan spreken.

We noemen alvast twee gevolgen van die ontwikkeling:

(1) Er bestond toen niet, en ook nu nog niet, zoiets als *de* tussentaal. In de verschillende dialectgebieden in Vlaanderen was er uiteraard interferentie van verschillende dialectische elementen, o.a. wat uitspraak, woordenschat, accent en morfologie betreft. Dat neemt evenwel niet weg dat er ook generieke vormen van interferentie zijn (Rys & Taeldeman 2007; Taeldeman 2008), waardoor er duidelijk tendensen zijn naar een uniformering van de tussenta(a)l(en) in Vlaanderen.

(2) Voor het overgrote deel van de Vlaamse jongeren is die tussentaal de moedertaal, de thuistaal, de taal dus bij het ontbijt, de taal in de sms’jes (Willem 2009), de taal onder vrienden. Ook voor de huidige generatie jongeren blijft de standaardtaal – ondertussen de Belgisch-Nederlandse en niet langer de Noord-Nederlandse standaardtaal – een wat vreemde variëteit, zeer geschikt als schrijftaal (in kranten, in papers op school, enz.), maar ongepast als (informele) spreektaal.

Als iets wat als tussentaal kan worden bestempeld dan al zo lang bestaat, waarom komt dat verschijnsel pas vanaf eind jaren 80, begin jaren 90 van de vorige eeuw dan zo prominent in het aandachtsveld van taalkundigen, essayisten en beleidsmakers, zoals blijkt uit de vele (negatieve) benamingen die van dan af worden geïntroduceerd?

We vermoeden dat een en ander te maken heeft met de veranderende perceptie van dat taalgebruik met dialectinterferentie. Lange tijd is het door taalkundigen als transitieverschijnsel beschouwd, een blijkbaar onvermijdelijke tussenfase in de talige emancipatie van elke Vlaming die zich loswrikt uit zijn dialectverleden en de standaardtalige toekomst omarmt. In een dergelijk interpretatiekader kunnen interferentieverschijnselen gemakkelijk met de mantel der liefde worden bedekt. Ergens in de jaren 80 van de vorige eeuw is men blijkbaar gaan beseffen dat die tussentaal voor meer en meer Vlamingen

misschien wel geen transitieverschijnsel is, maar een nieuwe variëteit: een manier van spreken die ver genoeg staat van de dialecten, waardoor ze zeer wel bruikbaar is voor bovenregionale contacten, en die tegelijk ver genoeg staat van de standaardtaal om nog als authentiek, herkenbaar Vlaams, niet verwaand over te komen. Tussentaal zou dus voor meer en meer mensen niet langer de onvolkomen realisatie van een geïntendeerde standaardtaal zijn, maar net de volkomen realisatie van een geïntendeerde informele herkenbaar Vlaamse spreektaal. Toen taalkundigen en andere tenoren in de spraakmakende gemeenschap zich bewust werden van dat scenario, werd het meteen een doemscenario, want het ondergroef de fundamenteën van de hele standaardiseringsideologie. Volgens die ideologie hadden Vlamingen een taalachterstand in te halen op de Nederlanders, en was de enige juiste weg, voor iedereen, en in alle gebruikssferen zo snel mogelijk oversteken van dialect naar standaardtaal. Als nu zowel hoog- als laagopgeleiden in vrijwel alle situaties behalve de meest formele, de voorkeur bleken te geven aan een tussentaal, betekende dat het einde van het emancipatie-door-standaardisatie-verhaal. Dat vroeg om een dringend offensief tegen de tussentaal, waarvan de hevigste uitwassen al uitvoerig gedocumenteerd zijn door o.a. Jaspers (2001) en De Caluwe (2002).

Rond de eeuwwisseling wordt er, mede door de stukken van die laatste twee auteurs, een alternatief discours geïntroduceerd; vanaf dan wordt tussentaal steeds meer gezien als de uitkomst van normale sociaal-talige processen waarbij mensen streven naar verstaanbaarheid én authenticiteit in een context van toenemende mobiliteit, en van opvallende informalisering van de omgangsvormen, ook in de (nieuwe) media.

Sedert de eeuwwisseling zien we dan ook een geleidelijke *institutionalisering* van het onderzoek naar en het onderwijs over tussentaal. Aan de Universiteit Gent werd in de colleges Nederlandse taalkunde natuurlijk al lang over tussentalige verschijnselen gesproken, maar in 2005 werd het verschijnsel het exclusieve onderwerp van een semestercursus in het curriculum van studenten Nederlands (De Caluwe – *Tussentaal. Het verhaal van een verguisde taal*). In 2008 verschijnt het eerste proefschrift (Plevoets, KULeuven) over het onderwerp, meer bepaald over de situationele, regionale en sociale spreiding van een aantal (typisch tussentalige) morfosyntactische verschijnselen. In 2012 promoveerde Sarah Van Hoof (Universiteit Antwerpen) op een sociolinguïstisch onderzoek naar het taalgebruik in fictieseries op de Vlaamse openbare omroep (1977-2012). Opvallende conclusie van die studie: in de oudere series was tegelijk meer dialect en meer standaardtaal te horen dan in recentere series; vandaag domineert tussentaal. Daarmee reflecteren de

INLEIDING

oudere series nog de vroegere standaardiseringsideologie: je spreekt ofwel dialect ofwel standaardtaal. En daarmee reflecteren de recentere series de huidige taalpraktijk: je spreekt tussentaal, tenzij er goede redenen zijn om uit te wijken naar dialect of standaardtaal.

Binnen de sectie Nederlandse taalkunde van de UGent zijn maar liefst drie proefschriften in de maak, door drie van de mederedacteuren van deze bundel:

Chloé Lybaert doet aan de hand van interviews onderzoek naar de percepties en opvattingen van hoogopgeleide, niet-taalkundig geschoolde Vlamingen over tussentaal en (informele) standaardtaal (Lybaert 2011). De bedoeling is om zo een inzicht te krijgen in eventuele evoluties binnen het spanningsveld tussentaal-Algemeen Nederlands.

Steven Delarue plaatst in zijn onderzoek het taalgebruik en de taalpercepties van leerkrachten in het Vlaamse basis- en secundair onderwijs centraal. Daarbij ligt de nadruk op het spanningsveld dat er (b)lijkt te bestaan tussen het rigide taalbeleid van de overheid en de eigenlijke taalpraktijk in de klas: het beleid eist standaardtaal, maar in de praktijk wordt ook vaak tussentaal gebruikt (Delarue 2011). Hoe (bewust) leerkrachten dat doen, welke opvattingen ze daarover hebben en welke ideologieën hun gedrag en percepties reflecteren (Delarue in druk), zijn belangrijke kernvragen in het onderzoek.

Anne-Sophie Ghyselen focust met haar onderzoek op de plaats die tussentaal inneemt in het taalrepertorium van de Vlaamse taalgebruiker. Door te bestuderen hoe taalgebruikers uit verschillende Vlaamse regio's in verschillende situaties omgaan met tussentaal, dialect en standaardtaal, wordt getracht om de structuur en de dynamiek van het Vlaamse taallandschap in kaart te brengen (Ghyselen 2011).

Er zijn in de voorbije decennia natuurlijk ook tal van licentiaatsverhandelingen en masterscripties gemaakt over onderwerpen die direct of indirect betrekking hebben op het verschijnsel tussentaal. Zo zijn er heel wat verhandelingen gemaakt onder het promotorschap van o.a. Johan Taeldeman over het thema 'Taalgebruik, taalattitude en lexicale standaardisering in X', waarbij X dan meestal de plaats was waar de student in kwestie vandaan kwam: Assenede (Van Den Meersschaut 1989), Melle (Strijkers 1990), Baasrode (De Boeck 1991), enz. In die oudere scripties wordt vaak nog vertrokken van een bipolair referentiekader dialect-standaardtaal, en hadden attitudevragen bijvoorbeeld alleen nog betrekking op die twee polen, (nog) niet op tussentaal.

Aansluitend op deze inleiding hebben we een overzicht opgenomen van scripties die in de voorbije drie decennia voor Nederlandse taalkunde aan de

Universiteit Gent zijn gemaakt, en waar aandacht in wordt besteed aan verschijnselen die we nu als tussentalig zouden bestempelen. Interessant daarbij is dat er met de jaren een duidelijke accentverschuiving te zien is. Tussentaal komt namelijk steeds explicieter in beeld. Zo is in 2002 een scriptie gemaakt over ‘Gesproken reclameboodschappen op radio en tv’ (Duyck 2002), zonder expliciete vermelding van tussentaal in de titel, maar waarin (ook) op het gebruik van tussentalige elementen wordt gewezen. En een jaar later is er de scriptie van Saman (2003): ‘Studie van het taalgebruik in reclamespots op de radio in Vlaanderen van 1991 tot 2001. *Tussentaal in opmars?*’. Er tekent zich met andere woorden een evolutie af van onderzoek naar X (bijv. reclame), waar toevallig ook tussentaal ter sprake komt (Duyck 2002), naar onderzoek *over tussentaal* in sector X (bijv. reclame), zoals in Saman (2003).

In de hieronder opgelijste scripties zit bijzonder veel en bijzonder interessant materiaal opgeslagen: grote verzamelingen van registraties van (vooral) gesproken taal, orthografisch getranscribeerd, geanalyseerd, geïnterpreteerd. Het gaat vaak om onderzoek dat de promotoren ook graag zelf hadden uitgevoerd, maar dat ze met plezier hebben ‘uitbesteed’ aan geïnteresseerde studenten. Gelukkig worden vele van die scripties nu digitaal toegankelijk gemaakt in open access, maar ervaring leert dat artikelen in boeken of tijdschriften toch nog altijd de kortste, betrouwbaarste, efficiëntste communicatievorm zijn tussen onderzoeker en geïnteresseerde lezer. Daarom zijn we met plezier ingegaan op de vraag van de redactie van Spieghele Historiae naar een themanummer over tussentaal. Als onderzoekers/promotoren resp. redacteurs van dit nummer hebben we ervoor gekozen om via dit themanummer het werk van een paar van onze beste studenten een breder publiek te bezorgen. Het gaat (niet?) toevallig om zes jonge vrouwen, van wie er een aantal ook de ambitie hebben om rond het verschijnsel tussentaal doctoraatsonderzoek op te zetten.

Jolien Demeyere heeft onderzocht hoe leerkrachten Nederlands in het Algemeen Secundair Onderwijs taalvariatie in een klascontext percipiëren en waarderen. Als stimulusmateriaal werd gebruik gemaakt van geluidsfragmenten met natuurlijk taalgebruik van leerkrachten die standaardtalig, licht tussentalig of zwaar tussentalig spreken. Het onderzoek geeft onder andere een begin van een antwoord op de vraag of lichte tussentaal misschien wel de nieuwe informele standaardtaal aan het worden is.

Lynn Prieels neemt het taalgebruik van tv-presentatoren onder de loep, in drie programma’s van de VRT en drie van VTM. Ook hier weer blijkt hoe belangrijk het is om gemeenplaatsen – ‘VTM is dé grote verspreider van tussentaal’ – empirisch te toetsen: de hoogste tussentaalscores werden immers

INLEIDING

net geregistreerd bij VRT-presentatoren. Daarnaast blijkt ook telkens opnieuw dat presentatoren vandaag niet langer één variëteit gebruiken, maar heel gemakkelijk van code wisselen. De presentatoren blijken bijvoorbeeld standaardtaal te spreken bij de begroeting van de (anonieme) kijker, en schakelen dan op een meer of minder tussentalig register over met hun gasten wanneer de situatie voldoende informeel blijkt te zijn.

Kirsten Rosiers analyseert de attitudes van leerlingen in het middelbaar onderwijs tegenover talige variatie in Vlaanderen. Het gaat dan zowel om de intratalige variatie (standaardtaal, tussentaal) als om de intertalige variatie (Nederlands naast Engels en Frans). Ook hier kregen de informanten fragmenten met natuurlijke standaardtaal en tussentaal te horen. Opvallend is de doorslaggevende rol van de factor leeftijd: bij leerlingen uit het vijfde leerjaar worden veel minder attitudeverschillen geregistreerd tegenover de beluisterde fragmenten dan bij leerlingen uit het vijfde middelbaar. Gevoeligheid voor taalverschil neemt dus snel toe met de leeftijd.

Vergelijkbaar qua thema maar toch heel anders qua opzet is het onderzoek van *Jolien Toye* naar de ontwikkeling van sociolinguïstische competentie bij jongeren van acht tot achttien jaar oud. Ook deze jongeren moesten verschillende standaardtalige en tussentalige fragmenten beoordelen, en ook hier blijkt de factor leeftijd sterk significante resultaten op te leveren. Zo gaven de achttienjarigen lagere scores voor 'status' aan de substandaardtalige fragmenten dan de jongere kinderen, maar kenden ze die fragmenten wel hogere scores toe voor 'sociale attractiviteit' en 'persoonlijke integriteit'. Zij maken dus scherpere onderscheidingen op verschillende criteria.

Ook *Inge Van Lancker* heeft met jonge 'proefpersonen' gewerkt: zeven jongknappen (negen- en tienjarigen) uit de KSA. Via een ingenieuze selectie van opnamecondities en -technieken werd hun taalgebruik geregistreerd bij het ontbijt thuis, en in de jeugdbeweging, tijdens een gezelschapsspel en bij een fysieke spelactiviteit. Voor deze kinderen blijkt tussentaal de moedertaal te zijn, geen uniforme variëteit evenwel, want ook elk van deze jonge sprekers blijkt zijn taal te variëren zowel richting dialect als richting standaardtaal, afhankelijk van de omstandigheden.

Evelien Yde tot slot heeft het taalgebruik onderzocht in reclamespots die in de loop van 2012 werden uitgezonden op de VRT-radiozenders. Reclamemakers blijken echt wel voeling te hebben met de talige stratificatie in Vlaanderen. In een informeel dialogisch format – een man wijst een collega op de supercondities bij Peugeot bijvoorbeeld – wordt tussentaal gebruikt. Voor de voice-over, de 'derde' stem die op het einde van de spot nog eens alle informatie op een rijtje zet ('nu zondag opendeurdagen bij alle Peugeotdealers')

wordt standaardtaal gebruikt. Dat reflecteert de talige realiteit in Vlaanderen: tussentaal is een index geworden voor informaliteit en authenticiteit, standaardtaal past beter bij zakelijke boodschappen.

Zonder publicatie in artikelvorm ontsnappen scripties ook aan de aandacht van collega-onderzoekers, zelfs in de relatief kleine academische ruimte die Vlaanderen toch is. Zo schrijft Sarah Van Hoof (2013:12) in de inleiding van haar proefschrift over het taalgebruik in Vlaamse tv-series:

(Socio)linguïstisch onderzoek naar fictioneel taalgebruik (in films, tv-series en bij uitbreiding ook theater) is voorlopig nog eerder beperkt gebleven. Op internationaal vlak lijkt er zich pas sinds kort een onderzoekstraditie in dit domein te ontwikkelen [...]. Binnen het Nederlandse taalgebied is zulk een traditie, op enkele beperkte verkenningen na (Geeraerts et al., 2000; Dhoest, 2004), vooralsnog onbestaande. (2012: 18)

Een blik op de scriptietitels in de bijlage leert dat er de voorbije tien jaar aan de Universiteit Gent (en niet alleen daar) een heel domein tot ontwikkeling is gekomen van onderzoek naar taalgebruik in zowel fictie als non-fictie op de Vlaamse televisiezenders, maar natuurlijk ook naar zovele andere aspecten van tussentaal, zowel wat de productie als de perceptie ervan betreft. Dat onderzoek is vrijwel totaal onder de radar gebleven van de professionele onderzoekers. Laten we hopen dat met dit themanummer alvast het werk van zes Gentse studenten, en via het scriptieoverzicht misschien ook het werk van andere studenten, wordt opgepikt door al wie van plan is onderzoek op te zetten naar de taalsituatie in Vlaanderen.

Bronnen

De Caluwe, Johan, 'Tien stellingen over functie en status van tussentaal in Vlaanderen', in: J. De Caluwe, D. Geeraerts en S. Kroon (red.), *Taalvariatie en taalbeleid. Bijdragen aan het taalbeleid in Nederland en Vlaanderen*. Garant, Antwerpen/Apeldoorn 2002, p. 57-67.

De Caluwe, Johan, 'Deletie van tussentaal. De kloof tussen het taalbeleid en de taalpraktijk op school', in: K. Absillis, J. Jaspers en S. Van Hoof (red.), *De manke usurpator. Over Verkavelingsvlaams*. Academia Press, Gent 2012, p. 101-122.

INLEIDING

- Delarue, Steven, 'Standaardtaal of tussentaal op school? De paradoxale dubbele kloof tussen taalbeleid en taalgebruik', in: *Studies van de Belgische Kring voor Linguïstiek* 6 (2011), p. 1-21.
- Delarue, Steven, 'Teachers' Dutch in Flanders: the last guardians of the standard?', in: T. Kristiansen en S. Grondelaers (red.), *Language (de)standardisation in Late Modern Europe: Experimental Studies*. Novus Forlag, Oslo in druk.
- Dhoest, Alexander, *De verbeelde gemeenschap. 50 jaar Vlaamse tv-fictie en de constructie van een nationale identiteit*. Universitaire Pers, Leuven 2004, p. 251.
- Geeraerts, Dirk, 'Hoe gans het volk is de taal? De Vlaamse taalkloof', in: *Over Taal* 38 (1999), nr. 2, p. 30-34.
- Geeraerts, Dirk, An Penne en Veerle Vanswegenoven, 'Thuis-taal en Familietaal: taalgebruik in Vlaamse soaps', in: S. Gillis, J. Nuyts en J. Taelde-man (red.), *Met taal om de tuin geleid. Opstellen voor Georges De Schutter*. UIA, Antwerpen 2000, p. 161-170.
- Ghyselen, Anne-Sophie, 'Structuur en dynamiek van diaglossische taalreper-toria: een pleidooi voor meer empirisch onderzoek', in: *Studies van de Belgische Kring voor Linguïstiek* 6 (2011), p. 1-18.
- Goossens, Jan, 'De toekomst van het Nederlands in Vlaanderen', in: *Ons Erf-deel* 43 (2000), nr. 1, p. 2-13.
- Jaspers, Jürgen, 'Het Vlaamse stigma. Over tussentaal en normativiteit', in: *Taal en tongval* 53 (2001), p. 129-153.
- Lybaert, Chloé, 'Hoe percipieert een taalkundige leek het Vlaamse taalland-schap?', in: *Handelingen van de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maat-schappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis* LXV (2011), p. 123-147.
- Plevoets, Koen, *Tussen spreek- en standaardtaal. Een corpusgebaseerd onderzoek naar de situationele, regionale en sociale verspreiding van enkele morfo-syn-tactische verschijnselen uit het gesproken Belgisch-Nederlands*. Doctoraal proefschrift. Katholieke Universiteit Leuven, Leuven 2008, p. 198.
- Rys, Kathy en Johan Taeldeman, 'Fonologische ingrediënten van de Vlaamse tussentaal', in: D. Sandra, R. Rymenans, P. Cuvelier en P. Van Petegem (red.), *Tussen taal, spelling en onderwijs. Essays bij het emeritaat van Frans Daems*. Academia Press, Gent 2007, p. 1-9.

TUSSENTAAL

- Taeldeman, Johan, 'Welk Nederlands voor Vlamingen?', in: *Nederlands van Nu* 40 (1992), nr. 2, p. 33-51.
- Taeldeman, Johan, 'Zich stabiliserende grammaticale kenmerken in Vlaamse tussentaal', in: *Taal en Tongval* 60 (2008), nr. 1, p. 26-50.
- Van Hoof, Sarah, *Feiten en fictie: een sociolinguïstische analyse van het taalgebruik in fictieseries op de Vlaamse openbare omroep (1977-2012)*. Doctoraal proefschrift. Universiteit Antwerpen, Antwerpen 2013, p. 526.
- Van Istendael, Geert, *Het Belgisch labyrint: de schoonheid der wanstaltigheid*. Arbeiderspers, Amsterdam 1989, p. 333.
- Verbruggen, M., F. Stroobants en R. Rijmenans, 'Dialect in de klas. Aanzet tot onderzoek in drie basisscholen uit het Antwerpse', in: P. Van De Craen en R. Willemyns (red.), *Standaardnederlands en dialect op school, thuis en elders*. VUB, Brussel 1985, p. 107-125.
- Willems, Annelore, *Het taalgebruik in sms'jes. Een (socio)linguïstisch onderzoek*. Onuitgegeven masterscriptie. Universiteit Gent, Gent 2009, p. 93.